

D E K R E T

z dnia 25 września 1945 r.

Prawo małżeńskie.

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U.R.P. Nr. 1, poz. 1) — Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Rozdział I.

Zaręczyny.

Art. 1. § 1. Nie można wnieść powództwa o zawarcie małżeństwa z tytułu zaręczyn.

§ 2. Zastrzeżenie odszkodowania umownego lub jakiegokolwiek korzyści na wypadek odstąpienia od zaręczyn jest nieważne.

Art. 2. Kto bez słuszych powodów odstępuje od zaręczyn albo daje drugiemu słuszny powód do odstąpienia, odpowiada wobec niego, jego rodziców lub osób, działających zamiast rodziców, za poniesione przez nich straty, spowodowane uzasadnionymi przygotowaniem do zawarcia małżeństwa.

Art. 3. § 1. Jeżeli małżeństwo nie dojdzie do skutku, można żądać od narzeczonego lub jego spadkobierców zwrotu podarków zaręczynowych.

§ 2. Narzeczony winny odstąpienia od zaręczyn bez słusznego powodu nie ma tego prawa.

Art. 4. § 1. Roszczenie o naprawienie strat oraz o zwrot podarków przedawnia się z upływem roku po ustaniu lub po zerwaniu zaręczyn.

§ 2. Roszczenia narzeczonego przechodzą na spadkobierców, jeżeli powództwo zostało wytoczone za życia narzeczonego.

Rozdział II.

Zawarcie związku małżeńskiego.

Art. 5. Związek małżeński jest ważnie zawarty, jeżeli:

- 1) małżonkowie mają prawną zdolność do wstąpienia w związek małżeński;
- 2) nie ma przeszkody do zawarcia małżeństwa;
- 3) oświadczenia małżonków o wstąpieniu w związek małżeński wolne są od wad i złożone zostały w sposób prawem przewidziany.

Art. 6. § 1. Prawną zdolność do wstąpienia w związek małżeński mają mężczyzna i kobieta, którzy ukończyli osiemnasty rok życia.

§ 2. Z ważnych powodów władza opiekuńcza może zezwolić na wstąpienie w związek małżeński osobie, która nie ukończyła osiemnastego roku życia.

Art. 7. Nie mogą zawrzeć małżeństwa ze sobą:

- 1) osoby, z których chociażby jedna już pozostaje w związku małżeńskim;
- 2) krewni w linii prostej oraz rodzeństwo rodzone lub przyrodnie, zarówno ze związków małżeńskich jak i pozamałżeńskich;
- 3) powinowaci w linii prostej;
- 4) osoby pozostające w stosunku przysposobienia;
- 5) osoby, z których chociażby jedna celem umożliwienia małżeństwa nastawała na życie małżonka swego lub małżonka drugiej strony;
- 6) osoby, z których chociażby jedna dotknięta jest chorobą psychiczną — nawet w okresie przytomności umysłu - niedorozwojem psychicznym albo otwartą gruźlicą lub chorobą weneryczną w stanie zaraźliwym.

Art. 8. § 1. Małżonek osoby zaginionej nie może wstąpić w ponowny związek małżeński przed uznaniem jej za zmarłą.

§ 2. Pierwsze małżeństwo rozwiązuje się z chwilą zawarcia nowego.

Art. 9. Oświadczenie o wstąpieniu w związek

małżeński jest dotknięte wadą, jeżeli złożone zostało:

- 1) przez osobę, znajdującą się w stanie nieprzytomności lub chociażby przemijającego zakłócenia czynności psychicznej, wyłączającego świadomą wolę, albo
- 2) pod wpływem błędu co do osoby drugiego małżonka albo
- 3) pod wpływem groźby drugiego małżonka lub osoby trzeciej, jeżeli z okoliczności wynika, że składający oświadczenie woli mógł się obawiać, iż jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo.

Art. 10. § 1. Przed przystąpieniem do zawarcia związku małżeńskiego przyszli małżonkowie obowiązani są przedstawić urzędnikowi stanu cywilnego:

- 1) dowód swej prawnej zdolności do wstąpienia w związek małżeński;
- 2) pisemne oświadczenie, że nie zachodzą przeszkody do małżeństwa, wymienione w art. 7 pkt 1) — 4) i 6);
- 3) świadectwo lekarskie o braku przeszkód, wymienionych w art. 7 pkt 6).

§ 2. Sąd może zwolnić przyszłych małżonków od przedstawienia wymaganych prawem dokumentów, jeżeli złożenie ich natrafia na trudne do przewyciężenia przeszkody.

Art. 11. Zawarcie związku małżeńskiego następuje przez złożenie przez przyszłych małżonków publicznie przed urzędnikiem stanu cywilnego w obecności dwóch świadków zgodnego oświadczenia, że wstępują w związek małżeński.

Art. 12. § 1. Małżeństwo może być zawarte przed urzędem stanu cywilnego niezależnie od miejsca zamieszkania wstępujących w związki małżeńskie.

§ 2. Jedynie małżeństwo zawarte przed urzędnikiem stanu cywilnego ma skutki prawne w obliczu państwa.

Art. 13. § 1. Z ważnych powodów sąd może zezwolić na złożenie oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński przez szczególnie umocowanego pełnomocnika.

§ 2. Pełnomocnictwo powinno pod nieważnością być udzielone na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym i wymieniać osobę, z którą związek małżeński ma być zawarty.

§ 3. Odwołanie pełnomocnictwa jest skuteczne tylko wówczas, jeżeli doszło ono do wiadomości drugiej strony przed złożeniem oświadczenia przed urzędnikiem stanu cywilnego.

§ 4. Pełnomocnictwo nie wygasa ze śmiercią mocodawcy. Małżeństwo, zawarte przez pełnomocnika po śmierci mocodawcy, ma moc wsteczną co do uprawnienia wspólnych dzieci oraz co do praw drugiego małżonka od dnia śmierci mocodawcy.

Rozdział III.

Prawa i obowiązki małżonków.

Art. 14. Małżonkowie obowiązani są do wspólnego pożycia, wierności, pomocy i współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli.

Art. 15. Każdy z małżonków obowiązany jest przyczyniać się do ponoszenia ciężarów i utrzymania wspólnego gospodarstwa, do wychowania dzieci oraz do zaspokojenia potrzeb osobistych drugiego małżonka.

Art. 16. § 1. Za zobowiązania, zaciągnięte przez każdego z małżonków w zwykłych sprawach wspólnego gospodarstwa i wychowania dzieci, odpowiadają oboje małżonkowie solidarnie.

§ 2. Na żądanie jednego z małżonków sąd może z ważnych powodów pozbawić drugiego małżonka prawa zaciągania zobowiązań ze skutkiem, wskazanym w § 1.

§ 3. W razie zmiany stosunków sąd może na wniosek każdego z małżonków uchylić to ograniczenie praw.

Art. 17. Żona przybiera nazwisko męża. Może je dodać do swego rodowego, jeżeli w akcie małżeństwa oświadczy, że zachowuje swe nazwisko rodowe.

Rozdział IV.

Unieważnienie.

Art. 18. § 1. O unieważnienie małżeństwa może wystąpić każdy z małżonków w razie niezachowania któregokolwiek z wymogów ważności, wskazanych w art. 5.

§ 2. Prawo wniesienia powództwa o unieważnienie służy również prokuratorowi, chyba że podstawą unieważnienia są wady oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński (art. 9).

Art. 19. § 1. Prawo wniesienia powództwa o unieważnienie wygasa:

- 1) w przypadku braku wieku — z chwilą dojścia małżonka do lat prawem oznaczonych albo po trzech latach od zawarcia związku małżeńskiego albo w razie zaiscia kobiety w ciążę;
- 2) w przypadku bigamii — z chwilą ustania lub unieważnienia poprzedniego związku małżeńskiego;
- 3) w przypadku choroby — z chwilą, gdy choroba będzie uznana za wyleczoną;
- 4) w przypadku wad oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński — po sześciu miesiącach od ustania stanu nieprzytomności lub zaburzenia czynności psychicznej, od poznania błędu lub ustania przymusu albo po trzech latach od zawarcia małżeństwa.

§ 2. Małżonkowi, który nie miał lat prawem przepisanych lub był chory psychicznie, prawo wniesienia powództwa przedłuża się o sześć mie-

sięcy, licząc od dnia dojścia małżonka do lat prawem przepisanych lub wyleczenia choroby psychicznej.

Art. 20. § 1. Sąd ustala, czy i która ze stron zawarła małżeństwo w dobrej wierze.

§ 2. Małżonek, który zawarł w dobrej wierze małżeństwo, następnie unieważnione, uważany jest narówni z małżonkiem rozwiedzionym, uznany za niewinnego.

§ 3. W zakresie stosunków majątkowych między małżonkami unieważnienie małżeństwa powoduje takie same skutki jak rozwód.

Art. 21. § 1. Dziecko z małżeństwa unieważnionego uważane jest za dziecko z małżeństwa ważnego.

§ 2. Niezależnie od tego sąd, orzekając unieważnienie, postąpi jak przy orzeczeniu rozwodu w sprawie powierzenia dziecka, dozoru nad nim, utrzymania z nim stosunków oraz udziału rodziców w ciężarze jego utrzymania.

Art. 22. Po śmierci małżonka tylko jego zstępni mogą prowadzić sprawę o unieważnienie małżeństwa, jeżeli zmarły wszczął ją za życia.

Art. 23. Po uprawomocnieniu się wyroku o unieważnieniu małżeństwa sąd nakaze sporządzenie o tym wzmianki na akcie małżeństwa.

Rozdział V.

Rozwód.

Art. 24. Na żądanie jednego z małżonków sąd orzeka rozwód, jeżeli uzna, że wzgląd na dobro niepełnoletnich dzieci nie stoi temu na przeszkodzie, oraz jeżeli stwierdzi stały rozkład pożycia małżonków, w szczególności dlatego, że drugi małżonek:

- 1) dopuścił się cudzołóstwa, chyba że powód je przebaczył albo upłynęło sześć miesięcy, odkąd o fakcie cudzołóstwa się dowiedział, lub trzy lata od zajścia cudzołóstwa;
- 2) nastawał na życie powoda lub jego dziecka, albo dopuścił się wobec powoda ciężkiej zniewagi, chyba że ten mu przebaczył albo upłynęło sześć miesięcy, odkąd powód o niej się dowiedział, lub trzy lata od jej popełnienia;
- 3) odmawia środków utrzymania rodziny;
- 4) opuścił wspólne zamieszkanie bez słusznej przyczyny od roku albo nawet ze słusznej przyczyny, jeżeli w ciągu roku od jej ustania nie powrócił;
- 5) dopuścił się przestępstwa hańbiącego;
- 6) prowadzi życie hulawcze lub rozwiązłe albo nakłania powoda lub dzieci do życia niemoralnego;
- 7) uprawia zajęcie hańbiące lub ciągnie zeń zyski;
- 8) nałogowo oddaje się pijaństwu lub narkomanii;

9) cierpi na weneryczną chorobę zaraźliwą, dla małżonka lub potomstwa niebezpieczną;

10) cierpi na chorobę psychiczną od roku trwającą;

11) dotknięty jest niemocą płciową bez względu na czas jej powstania; nie można jednak powoływać się na niemoc osób, które ukończyły pięćdziesiąty rok życia.

Art. 25. Z chwilą wytoczenia powództwa o rozwód każdy z małżonków jest uprawniony do tymczasowego opuszczenia wspólnego zamieszkania.

Art. 26. Na wniosek jednej ze stron sąd postanowieniem orzeka o osobnym zamieszkanu małżonków podczas sprawy, o wydaniu małżonkowi, opuszczającemu wspólne zamieszkanie, rzeczy mu potrzebnych, nadto o wzajemnych obowiązkach utrzymania małżonków, jakoteż o sposobie roztoczenia pieczy nad dziećmi i ich utrzymaniu.

Art. 27. § 1. Orzekając rozwód sąd ustala, czy i która ze stron ponosi winę.

§ 2. W przypadku niemocy płciowej lub choroby umysłowej rozwód następuje bez oznaczenia winy strony.

Art. 28. § 1. Z chwilą uprawomocnienia się wyroku, orzekającego rozwód, osoba rozwiedziona może wstąpić w nowy związek małżeński. Z tą chwilą ustają dotychczasowe wzajemne prawa i obowiązki małżonków. Ustają również ustawowe prawo spadkobrania małżonka pozostałego przy życiu oraz korzyści, wynikające z majątkowej umowy małżeńskiej lub rozporządzeń na wypadek śmierci.

§ 2. Bez względu na majątkową umowę małżeńską każdy z małżonków odbiera swój własny majątek, a zyski i straty przy podziale wspólnego majątku dzielą się w stosunku do części każdego z małżonków.

Art. 29. W wyroku, orzekającym rozwód, sąd na żądanie małżonka niewinnego przyzna mu od małżonka winnego odszkodowanie za szkodę, spowodowaną przez rozwód, a w szczególności przez utratę korzyści, wynikających z majątkowej umowy małżeńskiej, oraz przez czyny, które stanowią podstawę orzeczenia o rozwodzie; ponadto sąd może przyznać zadośćuczynienie za krzywdę moralną.

Art. 30. § 1. Sąd na żądanie rozwiedzionego małżonka niewinnego, który nie może utrzymać się własnymi siłami, przyzna mu środki utrzymania od drugiego małżonka, chociażby niewinnego, uwzględniając jego stan majątkowy.

§ 2. Gdy winnymi rozwodu są obaj małżonkowie, sąd może przyznać utrzymanie również małżonkowi winnemu.

§ 3. Wysokość przyznanego utrzymania może być na żądanie strony zmieniona przez sąd w zależności od zmiany położenia majątkowego osoby uprawnionej lub zobowiązanej.

§ 4. Obowiązek utrzymania ustaje z chwilą

wstąpienia osoby uprawnionej w ponowny związek małżeński.

§ 5. Obowiązek utrzymania przechodzi na spadkobierców osoby zobowiązanej.

Art. 31. § 1. Sąd, orzekając rozwód:

- 1) powierzy dziecko oraz zarząd jego majątku jednemu z rodziców z pierwszeństwem niewinnego albo nawet osobie trzeciej, gdyby tego wymagał interes dziecka;
- 2) ustali udział każdego z rodziców w ciężarach utrzymania i wychowania dziecka;
- 3) zapewni każdemu z rodziców, któremu dziecko nie zostało powierzone, a nie pozbawionemu władzy rodzicielskiej, dozór nad wychowaniem i wykształceniem dziecka oraz możliwość utrzymywania z nim stosunków osobliwych;
- 4) może przyznać prawo widzenia się z dzieckiem również małżonkowi, pozbawionemu władzy rodzicielskiej.

§ 2. Prawo pobierania pożytków z majątku dziecka przechodzi na tego z rodziców, któremu sąd powierzy zarząd majątku dziecka. Gdyby dziecko powierzono osobie trzeciej, żadne z rodziców nie będzie miało prawa pobierania pożytków.

Art. 32. Postanowienia sądu, normujące stosunek rozwiedzionych małżonków do ich dziecka, mogą być przez władzę opiekuńczą zmienione stosownie do okoliczności.

Art. 33. Układy o wzajemnych stosunkach małżonków na przypadek rozwodu oraz o prawach i obowiązkach, wynikających z ich stosunku do dziecka, mają moc, o ile zostały zatwierdzone w wyroku rozwodowym.

Art. 34. § 1. Żona rozwiedziona powraca do używania nazwiska, które miała przed wstąpieniem w związek małżeński.

§ 2. Jeżeli ma z małżeństwa dzieci niepełnoletnie tego samego nazwiska, jak również z innych uzasadnionych powodów, sąd może w wyroku rozwodowym przyznać jej prawo zachowania nazwiska, nabytego przez małżeństwo. Nazwisko to rozwiedziona żona może dodać do nazwiska, które miała przed zawarciem małżeństwa.

Art. 35. Po uprawomocnieniu się wyroku rozwodowego sąd zarządzi sporządzenie odpowiedniej wzmianki na akcie małżeństwa z zaznaczeniem, że rozwiedziona zachowuje prawo do nabytego przez małżeństwo nazwiska, jeżeli jej zostało przyznane.

Rozdział VI.

Jurysdykcja.

Art. 36. Sprawy, wynikające ze stosunków objętych niniejszym prawem, należą do sądów powszechnych.

Rozdział VII.

Przepisy końcowe.

Art. 37. Przepisy niniejszego prawa nie pozbawiają stron możliwości dopełnienia również obrzędów, wynikających z ich należenia do związków religijnych.

Art. 38. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrowi Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej.

Art. 39. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1946 r.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej:
Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:
Edward Osóbka - Morawski

Minister Sprawiedliwości:
Henryk Świątkowski

Minister Administracji Publicznej:
Władysław Kiernik